

Ks. Jerzy Chmiel

RODZAJE LITERACKIE I SCHEMATY MYŚLENIA. O PEWNYM BŁĘDNYM PRZEKŁADZIE W DV 12

Konstytucja dogmatyczna Soboru Watykańskiego II o Objawieniu Bożym *Dei Verbum* w n. 12 określa potrzebę uwzględnienia między innymi rodzajów literackich celem odszukania intencji hagiografów. Dalej jest mowa o różnych rodzajach literackich: „Całkiem inaczej bowiem ujmuje się i wyraża prawdę w tekstach historycznych rozmaitego typu czy prorockich, czy w poetyckich, czy innego rodzaju literackiego”¹. Nawiązano tutaj do encykliki *Divino afflante Spiritu*, przyjmując tradycyjną klasyfikację, opartą zresztą na Septuagincie, a mianowicie: księgi historyczne, prorockie i poetyckie, ale też nie traktując tego wyliczenia wyczerpująco. Świadczy o tym relacja do *Textus emendatus* schematu soborowego Konstytucji z r. 1964, gdzie czytamy: „Nie wydaje się, by było dobrze wyliczać wszystkie rodzaje literackie. Dlatego niektóre tylko są wyliczone, a jest dodane: ‘czy innych rodzajów literackich’ (aliis dicendi generibus), a także przy rodzaju literackim historycznym uzupełniono: ‘rozmaitego typu’ (vario modo historicis), aby nie było powrotu do stanu sprzed encykliki *Divino afflante Spiritu* i *Humani generis*”².

Dochodzimy teraz do naszego zagadnienia. Następne zdanie opiewa: „Musi więc komentator szukać sensu, jaki hagiograf w określonych okolicznościach, w warunkach swego czasu i swej kultury zamierzał wyrazić i rzeczywiście wyraził przy pomocy rodzajów literackich, których w owym czasie używano”. Tekst ten ze względu na użycie słowa „więc” zakłada, że jest eksplikacją poprzedniego zdania. Tymczasem oryginał łaciński DV ma: „oportet porro ut interpres sensum inquirat, quem in determinatis adiunctis hagiographus, pro sui temporis et suae culturae conditione, ope generum litterariorum illo tempore adhibitorum exprimere intenderit et expresserit”. „Porro” nie oznacza „więc” jak „ergo”, lecz „dalej”, „ponadto”. A zatem chodzi tutaj o nową myśl, a mianowicie o sposoby myślenia, mówienia i opowiadania, które istniały w czasach hagiografa i z powodu których użył on takiego a nie innego rodzaju literackiego. Że chodzi tu istotnie o nową ideę, a nie o kontynuację myśli poprzedniej, świadczy wypowiedź komisji teologicznej Soboru przed głosowaniem na temat *modi* 21 IX 1965 r.: „Jeden z Ojców (Soboru) postuluje ‘ergo’ zamiast ‘porro’. Ponieważ jednak jest wprowadzona nowa idea o różnych okolicznościach powstawa-

¹ Mam na myśli przekład polski w: *Sobór Watykański II. Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, Poznań 1968.

² *Acta Synodalis Sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani II*, vol. III, pars III, s. 92, n.

nia ksiąg, należy zachować 'porro'³. Ktoś inny żądał skreślenia całego zdania. Odpowiedziano, że usunięcie zdania nie odpowiada normom. Na wniosek jednego z Ojców wprowadzono zwrot „swej kultury”⁴. A więc chodzi tutaj nie o rodzaje literackie tylko, lecz o „determinata adiuncta”, czyli o „określone okoliczności”, które dyktowały użycie takiego czy innego rodzaju literackiego.

Jakie to mogą być okoliczności?

Najpierw okresowe, które odpowiadają pojęciu *Sitz im Leben* w rozumieniu H. Gunkela, a więc np. kult i liturgia w Psalmach, sytuacja życia rodzinnego czy plemiennego, okoliczności wojny lub pokojowej egzystencji, dobrobytu lub klęski żywiołowej. Ale także mogą być to okoliczności permanentne, do których należą charakterystyczne dla danej kultury schematy myślenia (*patterns*): chodzi tutaj o kręgi kultury judaistycznej lub hellenistycznej, w których powstawały księgi biblijne⁵. Jest to rzecz również ważna dla współczesnego problemu inkulturacji Biblii. Rodzaje literackie w Biblii, jakkolwiek niezmiernie ważne dla określenia sensu, nie są jedynym nośnikiem prawdy; trzeba mieć także na uwadze ogólne schematy kulturowe.

Na potrzebę wyjścia poza ciasny schemat tylko rodzajów literackich wskazywał na kongresie teologii posoborowej w Rzymie w 1966 r. historyk religii U. Bianchi, postulując wzięcie pod uwagę owych schematów myślenia⁶.

A zatem poprawny polski przekład oryginalnego tekstu DV 12 w reedycji polskiej tekstów soborowych, która koniecznie winna się już ukazać, brzmi: „Musi dalej (lub: ponadto) komentator szukać sensu...”.

Kraków

KS. JERZY CHMIEL

³ *Acta Synodalia* vol. IV, pars V, s. 710 n.

⁴ Tamże, s. 711. Ze sprawa od początku nie była całkiem jasna, świadczą następująca petycja wniesiona do projektu: „Septem Patres proponunt ut clarius distinguatur illa quae ad genera litteraria pertinent ab illis quae ad mutuum hominum commercium respiciunt.”

⁵ Por. V. Mannucci, *Bibbia come Parola di Dio*. Introduzione generale alla Sacra Scrittura. Presentazione di L. Alonso Schökel SJ, Brescia 1981, s. 310 n.

⁶ Por. *Acta Congressus Internationale de Theologia Concilii Vaticani II Romae diebus 26 septembris — 1 octobris 1966 celebrati*. E. E. Dhanis SI — A. Schönmetzer SI, Typis Polyglottis Vaticanis 1968.